

מרעה טבעי לעגלות-חלב

מספוא, המוגש באיבוס, הרי זה סימן שהמרעה לא טופל כראוי והוא נוצל יתר על המידה בעונת הרעיה הקודמת.

את העגלות הקטנות, שמשקלן נע בין 200 ל-300 ק"ג, אין להוציא בפעם הראשונה למרעה מאוחר מדי בעונה, כלומר — בסוף פברואר — תחילת מארס, כיוון שבמארס מתחילה השתלשלות הצמחיה, היא נעשית אשונה וקשה לעיכול, ויש חשש למשבר בהתפתחות וגדילת העגל. לה הצעירה מחמת המעבר הבלתי מתאים בהדרגה. במקרים קיצוניים עלולות עגלות כאלה לפגור ב-50-60 ק"ג לעומת בנות-גילן שתהנינה מהזנה תקינה ברפת. חשוב איפוא שהעגלות הצעירות ייצאו למרעה בתחילת עונת האביב ויורד זמן במשך חודש בחלקת מרעה, מיוחדת אך ורק להן, בה תימצא להן גישה חופשית לאיבוס עם תערובת ושחת טובה. במשקים רבים תימצא האפשרות לגדור חלקות מרעה כאלה בקירבת דיר העגלות. כשיבוצע משטר כזה בהוצאת העגלות הצעירות למרעה, הרי יש סיכוי לכך שכעבור חודש אפשר יהיה לצרפן לעדר העגלות הכללי.

אולם לא די בביצוע תקין של הוצאת העגלות למרעה, כי להצלחת עונת הרעיה כולה יש לשים לב גם לעניינים נוספים, והם:

(1) שטחי המרעה שיהיו במצב ראוי לרעייה, ויימצאו בהם שוקתות מים עם הספקת מים רצופה בכל חלקה וחלקה. לא ייתכן להוציא עדר למרעה ולהשקות אותו לפי סדר יום העבודה של הרפת! הנוהג של ריכוז העדר הרועה פעמיים ביום בשטח מצומצם לצורך שתייה גורם סבל רב לעגלות, פוגע בהתפתחותן ונוסף לזה גם מתהווה בוץ עמוק ליד השוקתות. כן נוכחנו לא פעם שהעגלות הגדולות מונעות מהצעירות את הגישה למים, פוצעות אותן לעתים, והתוצאה — העגלות הקטנות והחלשות יותר אינן שותות לרווייה.

(2) חשיבות מיוחדת יש בגידור שטחי המרעה, דבר שמאפשר לעגלות לשהות במשך שבוע בחלקה, ללא הפרעות, לאכול ולשתות כרצונן,

במשקים רבים הולכת ומחריפה שאלת הספקת המזון לבקר. הצמצומים במים וקרקע לתכר לית ייצור המספוא, כן גם קיצוב המזון המרוכז ומחירו הגבוה מעמידים את בעלי העדרים בפני בעיות קשות.

לרשותם של משקים רבים יש שטחי מרעה טבעי שיין מנצלים אותם כל עיקר, והגיע הזמן להפנות שוב את תשומת הלב למקורות אספקה אלה. נפוצה דעה שהמרעה הטבעי הינו מזון נחות שאינו מתאים להזנת העגלה מעדר החלב בעל התגובה הגבוהה — ולא כן הדבר; דעה זו מוטת עית מעיקרה.

על יסוד מעקב מתוכנן, שהיה מלווה שקילת העגלות בכל חודש במשך 3 שנים, הגענו לסיכור מים מעודדים מאוד. עגלות שרעו במרעה הטבעי, החל מהאביב ועד לחדש אוגוסט-ספטמבר (בהתאם לאיכות המרעה וכמותו), הוסיפו על משקל גופן, בממוצע יומי, מ-550 עד 780 גרם; תוספת משקל ברמה זו לא הושגה (ברוב המקרים) באותם המשקים בתנאי הזנה ברפת.

כדי להבטיח ניצול יעיל של המרעה הטבעי ע"י עגלות יש להקפיד על אילו כללים, שאין לעבור עליהם, והראשון ביניהם — משטר נכון בהוצאת העגלות למרעה בראשית העונה. ל"הלן" — כמה הוראות לביצוע תקין של המעבר הזה:

העגלות הגדולות, שמשקלן נע סביב 300 ק"ג ולמעלה מזה, צריכות לקבל בשבועיים הראשונים לצאתן למרעה את אותה מנה של מספוא גס שקיבלו באיבוס, קודם ליציאה, ונוסף לזה כ-2 ק"ג מזון מרוכז דל-חלבון. כשמקיימים משטר זה במשך 15 יום לכל הפחות, יימנע משבר בתזונת העגלות, הן תתרגלנה בקלות למזון המרעה ויפסיקו מעצמן את צריכת התוספות שמוגשות באיבוס. ממילא מובן, שטיב המזון שבמרעה קובע במידה רבה את קצב ההסתגלות לתנאי ההזנה החדשים; כשמצוי די קמל, וודאי שהעגלות תוותרנה מוקדם יותר על התוספות; אם נוכחים שגם כעבור 15 יום מהתחלת הרעיה ממשיכות העגלות לצרוך כמויות ניכרות של

סופסטוק-כותנה לפרות-חלב*

ד. דרורי, י. קלי, ש. אמיר

המחלקה לבקר ולחלב, מכון וולקני לחקר החקלאות

השומן בחלב, ומצד שני ידוע ששומנים בלתי רוויים משפיעים השפעה שלילית על אחוז השר מן (3); שמן כותנה מכיל שיעור גבוה של חומצות שומן בלתי רוויות.

שיטות

לאחר שהוכנו שתי תערובות מזון מרוכז אשר הכילו 5% ו-10% סופסטוק כותנה ונמצא שהפרות אוכלות ברצון את שתיהן, הוחלט לנסות את הסופסטוק ברמה של 9% מן המזון המרוכז. הרכבי התערובת הניסיונית ותערובת הביקורת ניתנים בטבלה 1. בתערובת הניסיונית הוחלפו 18 חלקים תירס ב-8 חלקים סופסטוק כותנה, כלומר — יחס התחלופה היה 1:2.25 היות והערך הקאלורי של שומן וחומצות שומן הוא בממוצע 9 קלוריות גדולות לגרם לעומת 4 בפחמימות. כל שאר מרכיבי התערובות היו זהים.

טבלה 1. הרכבי תערובות המזון המרוכז

מרכיבים	ביקורת	סופסטוק-כותנה*
%	%	%
כוספה סויה	30	33.33
תירס	38	22.22
סופסטוק כותנה	—	8.90
סובי חיטה	30	33.33
מלח	1	1.11
דיקאלציום פוספאט	1	1.11
	100	90
	100.00	

* טור המספרים המסתכם ב-90 מראה שתערובת הסופסטוק הורכבה מתערובת הביקורת על ידי החרפת 18 חלקים תירס ב-8 חלקים סופסטוק.

* מפירסומי המכון הלאומי והאוניברסיטאי לחקר לאות, סדרה ה' מס' 565.

** לפי ממוצע של בדיקות אחדות, הרכב סופסטוק הכותנה באחוזים הוא: מים 3.3, חומרים בלתי נמסים 6.0, חומר בלתי מסתבן 2.7, חומצות שומן 70.0, חומצות שומן מחומצנות 6.8, טריגליצרידים (שומן) 11.2.

לפי הרכבו**, סופסטוק-כותנה הוא חומר מזון עשיר מאוד באנרגיה ובדרך כלל מחירו נמוך, יחסית, לכמות האנרגיה שבו. הסיבה לכך, שסופסטוק כותנה מכיל כמויות משתנות של גוסיפול, חומר הגורם נזק לחיות בעלות קיבה פשוטה, כולל עגלים צעירים ועופות. למעלי-גירה מבוגרים, הגוסיפול אינו גורם נזק. היות ויש בשוק, מעת לעת, כמויות גדולות של סופסטוק-כותנה, מן הראוי היה לבדוק את השפעתו על פרות חלב.

לא מצאנו בספרות נתונים על השפעת סופסטוק כותנה על תנובת החלב והרכבו; היות וסופסטוק מכיל בעיקר חומצות שומן ושומן, אפשר היה לצפות שהוא יעלה במידה מסוימת את תנובת החלב (2). מאידך, לגבי השפעת הסופסטוק על אחוז השומן היה ספק: מצד אחד מייחסים לגרעיני כותנה השפעה חיובית על אחוז

וכן לנזח ולרביץ בשעות הנוחות להן. הבקר נוהג לאכול, לא דווקא בשעות הנוחות לרועים; שעות האכילה הרצויות הן לפנות ערב ובליילה, ולא בשעות הבוקר והצהריים. בחלקות מגודרות ומטופלות כנ"ל יתפתחו העגלות בצורה נורמאלית וללא כל פיגור.

(3) יש הכרח בכך שהרפתן המנוסה יבקר יום-יום בעדר הרועה. הוא חייב להסתכל בכל עגלה ולא לסמוך על כך שאחזקת העגלות במרעה משחררת אותו מהאחריות לבריאותן, התפתחותן ומצבן. פעם בשבוע יש לרסס נגד קרציות ואז, בשעת בדיקת כל עגלה ברפת, אפשר להפריד את הזקוקות לטיפולן של הרופא ואת אלה שיש להזריע. רצוי גם לשקול את העגלות הרועות פעם בחודש.

גרמל ברקאי

מדריכה לבקר, לישכת עפולה

הערה: בכתבה הבאה ידובר על עגלות-חלב במרעה הקמל ובשלפים.